

SORIN M. RĂDULESCU, MIRCEA PITICARIU, *Devianță comportamentală și boală psihică*, București, Edit. Academiei, 1989

Devierea comportamentului de la normele și valorile sociale fundamentale reprezintă un fenomen ce se regăsește în toate societățile, îmbrăcînd formele cele mai diverse. Identificarea și sancționarea diferitelor tipuri de comportamente deviante depinde însă de natura normelor sociale, de gradul de permisivitate al societății respective, de pericolul social potențial ce amenință ordinea, coeziunea și stabilitatea structurilor și grupurilor sociale. Ca noțiune larg utilizată în diferite discipline (sociologie, criminologie, psihologie, medicină legală, psihiatrie socială), devianța (comportamentul deviant) continuă să suscite interesul unor categorii largi de specialiști, interesați în „diagnosticarea” sau „etichetarea” diverselor abateri și încălcări ale normelor considerate dezirabile la un moment dat. În momentul de față, literatura de specialitate dedicată devianței și comportamentului deviant este extrem de vastă, fiind alcătuită din numeroase teze, teorii, paradigme și puncte de vedere de natură psihologică, sociologică, culturologică, psihiatrică etc., ceea ce impune pentru un cercetător al problemei respective o serioasă muncă de selecție și analiză nuanțată, capabilă să identifice și să explice principalele repere teoretice și metodologice ale diferitelor paradigme și să ierarhizeze valoarea elementelor cu caracter aplicativ.

Pornind de la necesitatea construirii unei asemenea paradigme, cu caracter interdisciplinar, lucrarea *Devianță comportamentală și boală psihică* (avînd ca subtitlu sugestiv *Sociologie și Psihiatrie*), redactată de Sorin M. Rădulescu și Mircea Piticariu, își propune să evidențieze principalele dificultăți epistemologice implicate atît de demersul teoretic al explicației și predicției devianței comportamentale într-un anumit context sociocultural (însă utilizînd metoda interpretării „cazului”), cît și de procesul sinuos, dar tot mai marcant, al apropierii celor două discipline prin încercarea de deschidere a psihiatriei spre social și a sociologiei spre cazul clinic. Beneficiînd de o serioasă și temeinică pregătire teoretică și metodologică, avînd deja publicate lucrări valoroase în acest domeniu (cum ar fi, de pildă, *Sociologia medicinei*, *Medicina și comunitățile umane*, *Introducere în sociologia devianței* ș.a.), autorii (sociolog și psihiatru) realizează o fructuoasă și benefică colaborare, reușind, în final, să facă o adevărată pledoarie (cu argumente dintre cele mai pertinente) în favoarea introducerii unor modele explicative și interpretative care să dea posibilitatea delimitării clare a „normalului” de „anormal”, a „normalității” de „anormalitate” sau a „dezirabilului” de „indezirabil”.

Bazată pe o solidă argumentare științifică și o bibliografie bine pusă la punct în ceea ce privește noutatea editorială, lucrarea abordează, totodată, o tematică inedită și originală în literatura de specialitate românească, ocupîndu-se pe larg de analiza relației dintre cîmpul normalității sociale și conduita umană. După cît ne este cunoscut, asemenea abordări tematice sînt foarte puține în literatura noastră sociologică și psihiatrică, lipsînd o lucrare cu caracter interdisciplinar care să schițeze principalele direcții teoretice, metodologice și practice într-un domeniu atît de dificil de studiat. Utilizînd ultimele date și informații din domeniul unor discipline noi, de curînd întemeiate și recunoscute, cum sînt psihiatria socială, psihiatria culturală, sociologia bolilor psihice (sociopsihiatria), autorii reușesc să ne prezinte o interpretare științifică originală asupra modului în care, de-a lungul timpului, perspectiva sociologică s-a conjugat cu orientarea psihiatrică pentru a da naștere disciplinelor menționate al căror obiect de studiu demonstrează că între științele medicale și cele socioumane nu există o prăpastie de netrecut, așa cum încercau să arate clasificările științifice tradiționale.

Unitatea de concepție a lucrării se relevă prin însăși construcția sa tematică: de la abordarea principalelor noțiuni și probleme implicate în evaluarea normalității comportamentale în domeniul sociologiei, la abordarea relației între normal și patologic în interpretarea psihiatrică și pînă la analiza modelelor tematice fundamentale care au contribuit la deschiderea unei noi perspective de abordare, cu caracter interdisciplinar a „devianței” și „anormalității”. O realizare importantă a lucrării la care ne referim o reprezintă analiza nuanțată a relației între „devianță” și „anormalitate”, noțiuni adeseori confundate între ele de specialiști sau nespecialiști și sublinierea faptului că, în timp ce devianța este un fenomen social reprezentat de ansamblul încălcării normelor sociale (motiv pentru care această noțiune este obiect al sociologiei), anormalitatea reprezintă în esență un fenomen psihopatologic cu caracter individual (constituînd astfel obiectul psihiatriei, ca ramură medicală specializată).

Noutatea inedită a lucrării constă, după părerea noastră, în analiza pertinentă și bine argumentată a principalelor clasificări nosologice ale bolilor psihice și a conținutului teoretic al diferitelor concepții care au încercat să ofere acestor boli diferite explicații de natură biologică, psihologică sau sociologică. Autorii reușese să facă o distincție extrem de valoroasă între anormalitatea „absolută” și „relativă”, aducând astfel clarificări importante modului în care trebuie privită anormalitatea în contextul psihiatriei medicale.

Prin ordonarea ideilor într-o unitate problematică de ansamblu, lucrarea prezintă coerență tematică și eleganță stilistică, reușind să argumenteze necesitatea unui punct de vedere interdisciplinar și multidisciplinar în interpretarea devianței și anormalității și a condițiilor de la care un comportament „anormal” se transformă într-o conduită deviantă.

Conținând multiple elemente orientative, teoretice și practice pentru informarea unor sociologi, medici, psihologi, psihiatri, specialiști și practicieni din domeniul dreptului și justiției, lucrarea elaborată de Sorin M. Rădulescu și Mircea Piticariu se constituie ca un corpus bine încheiat de date și informații într-un domeniu atât de puțin cunoscut și abordat, cum este cel al naturii și cunoașterii omului ca individ social.

Dr. Dan Banciu

IOANNA ANDREESCO, MIHAELA BACOU, *Mourir à l'ombre des Carpates*, Paris, Payot, 1986

Să scrii o carte plină de viață despre moarte, să desfășori de-a lungul a peste 200 de pagini dedicate evenimentului celui mai puțin vesel din viața unui om imagini stenice și gânduri așezate nu este un lucru tocmai obișnuit și la îndemână. Și totuși este ceea ce au reușit pe deplin două autoare în această lucrare ce își justifică pe deplin succesul.

Având la bază o formație folclorică, cunoscând „pe viu” locurile și oamenii Olteniei (care constituie scena întregii acțiuni), Ioanna Andreescu și Mihaela Bacou nu se opresc însă la detaliul folcloric, depistat și verificat cu minuțiozitate, intenția lor fiind cu totul alta decât aceea „clasică” de reconstituire a unui *scenariu* ritual.

Ceea ce interesează nu este *faptul folcloric* „pur”, „autentic” — adică „originar”, curățat de influențe străine pentru a fi așezat într-o manieră oarecum muzeistică la locul cuvenit în patrimoniul culturii tradiționale — ci *faptul de viață*, cu diversitatea și dinamica sa proprie. Nu originalitatea, ci viabilitatea — că să spunem așa — va reține atenția cercetătoarelor. Ele nu se vor apropia de viața țaranului cu intenția culegătorului de folclor, ci prin acea „observație participativă” pe care antropologii au ridicat-o la rangul de metodă (și prima dintre autoare a petrecut numeroase luni, înșirate de-a lungul a numeroși ani în satele Gorjului natal, stînd de vorbă cu țaranii și trăind laolaltă cu ei). Culeasă astfel, „informația de teren” e de altă natură și se structurează altfel decât în cazul unei reconstituiri obișnuite a unui *scenariu* ritual particular. Ea se răspîndește în variante și se reasează în unități de sens, urmînd îndeaproape pulsațiile vieții, rezervînd astfel semnificative surprize chiar și celui mai bun cunoscător al acestei părți de lume. Argumentația nu mai are astfel nevoie să înghesuie „probe” și „mărturii” — care se verifică firesc și firul narativ — ci se realizează prin consistența și viabilitatea articulațiilor problematice pe care le propun autoarele și a căror bogăție este demnă de sursa de inspirație. Cititorul, la rîndul său, nu va fi reținut de cutare sau cutare „descoperire” sau noutate — deși acestea abundă în lucrarea aceasta discret erudită —, ci de noutatea demersului și a perspectivei de ansamblu pe care acesta o deschide.

Gorjul a atras de mult atenția cercetătorilor — mai ales după ce Brăiloiu a publicat „D'ale mortului din Gorj” — asupra desfășurării „fastuoase” de reprezentări și obiceiuri legate de Moarte și „Lumea de dincolo”. Tărîm de predilecție al „morților”, acesta l-a făcut pe Brăiloiu să vorbească despre o temă plină de ură față de cei morți, teamă ce se traduce în multitudinea de îndatoriri rituale respectate cu strictețe și avînd menirea să asigure plecarea definitivă și fără întoarcere a mortului din lumea de aici. În această privință, Ioanna Andreescu și Mihaela Bacou preferă să se alătore însă lui Mircea Eliade, care vorbește de o atitudine de „pacificare a sufletului defunctului” — ceea ce angajează discursul pe o altă linie decât cea impresionist-psihologică sugerată de Brăiloiu și urmată îndeobște. Ritualul de înmormîntare nu reflectă atît stări psihice individuale, cît reprezentări culturale, nu atît aversiuni subiective, cît îndatoriri „obiective” față de ordinea lumii. Și aici autoarele dau în mod firesc peste ideea de *rost* — „a cărei traducere este greu de făcut”, după cum țin ele să precizeze. Toate cite sînt de făcut și se fac se subordonează acestui imperativ al rostului: „fiecare trebuie să-și găsească rostul (în românește în text) pentru ca dinamica neîntreruptă ce permite lumii să fie lume să